

Länsstyrelserna

Strategier för enskilda avlopp

Jämförande analys av arbetet
i Stockholms läns kustkommuner

Länsstyrelserna

Stockholm
Västra Götaland
Skåne

Strategier för enskilda avlopp

**Jämförande analys av arbetet
i Stockholms läns kustkommuner**

För mer information kontakta:

Länsstyrelsen i Stockholms län

Miljöavdelningen

Tfn 08-785 40 00

Rapportnummer **2008:13**

ISBN 978-91-7281-309-0

www.ab.lst.se

Monika Engman

Monika.Engman@Tyrens.se

Tel 08-566 412 95, 070-568 12 95

Krister Törneke

Krister.Torneke@Tyrens.se

Tel 08-566 412 48, 070-332 12 48

Tyréns AB

118 86 Stockholm, Peter Myndes Backe 16

Tel vx 08-566 410 00

Fax 08-566 410 30

www.tyrens.se

Utgivningsår: 2008

Besök gärna länsstyrelsernas gemensamma webbplats

www.lansstyrelsen.se

Förord

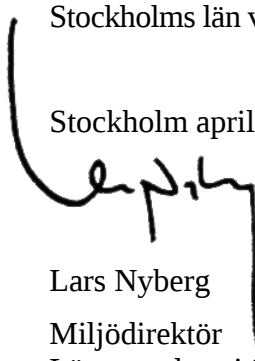
I regeringsbeslut 42 daterat 2007-06-20 fick länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län i uppdrag att i samarbete med intresserade kommuner ta fram metoder och planeringsunderlag för åtgärder samt inleda och förstärka kostnadseffektiva åtgärder för minskad miljöpåverkan på havsmiljön från enskilda avlopp. Arbetet ska inriktas på områden där behovet av minskad miljöpåverkan från enskilda avlopp är särskilt stort. Uppdraget ska redovisas till Miljödepartementet den 30 april 2008.

Under hösten 2007 påbörjades ett arbete med att samla in förslag på projekt som låg i linje med regeringsuppdraget. Arbetet skedde i samverkan med Kommunförbundet Stockholms län som föreslog det projekt som nu redovisas, en jämförande analys av olika kommunala strategier för att minska näringsbelastningen från enskilda avlopp på havet. Målet har varit att ta fram ett kunskapsunderlag om framgångsfaktorer och fallgropar i det kommunala arbetet med enskilt VA, samt att utvärdera olika hanteringsmodeller utifrån effektivitet med utgångspunkt i lokala förhållanden. Detta i syfte att effektivisera kommunernas strategiska arbete och myndighetsarbete så att belastningen på Östersjön från enskilda VA-lösningar minskar.

I arbetet ingick att samla in kunskap från ett urval kommuner genom enkäter, intervjuer med kommunala handläggare på olika nivåer och nämndledamöter från plan/bygglov- respektive miljönämnden samt med representanter för allmänhet som sökt eller inspekterats med avseende på enskilt avlopp. En workshop genomfördes efter intervjuerna och enkätsammanställning för att diskutera underlag och slutsatser.

Genomförandet av arbetet gick efter upphandling till Tyréns AB och resultatet av uppdraget redovisas i det följande. Rapporten har skrivits av Krister Törneke och Monika Engman. Författarna är ensam ansvariga för rapportens slutsatser. Hittills vunna erfarenheter är att arbetet har varit mycket uppskattat av deltagande kommunala representanter. Projektets framgång har varit helt avhängig dessa personers engagemang och intresse och Länsstyrelsen i Stockholms län vill här framföra ett varmt tack till samtliga deltagare.

Stockholm april 2008

Lars Nyberg

Miljödirektör
Länsstyrelsen i Stockholms län

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	6
Inledning och bakgrund	8
Projektbeskrivning.....	10
Medverkande kommuner.....	10
Medverkande från Tyréns AB.....	10
Resultat & slutsatser	11
Kommunernas mål	11
Möjliga kommunala strategier.....	11
Arbetssätt	13
Erfarenheter.....	16
Förslag till förbättringsåtgärder i det kommunala arbetet	19
Inledning	19
En förankrad VA-strategi	19
Arbetssätt – plan- och handläggning	20
Information till fastighetsägare.....	20
Regional samverkan	22
Behov av stödjande åtgärder från icke kommunala aktörer	24
Gemensam information till fastighetsägare	24
Stöd från nationella och regionala organ.....	24
Juridiska klarlägganden.....	25
VA-rådgivning för enskilda VA-anläggningar	25
Förslag till fortsatta insatser	26
Heltäckande kommunal VA-plan	26
Kommunikationsplan	26
Kunskapscenter.....	26
VA-rådgivning	26
Kartläggning av olika VA-anläggningar	27
Naturvårdsverkets tillsynsvägledande roll	27
Referenser	28
Bilagor	29
Kommunvis sammanställning av fokusgruppintervjuer	29

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län har Tyréns AB genomfört en studie av strategier för enskilda avlopp i ett antal kustkommuner i Stockholms län. De kommuner som deltagit i projektet är Norrtälje, Österåker, Nacka, Värmdö, Haninge, Nynäshamn och Södertälje.

Tjänstemän och politiker i de sju kommunerna har medverkat i projektet och bidragit med erfarenheter och synpunkter. Gruppintervjuer har genomförts med sex av kommunerna, och samtliga har deltagit på en workshop där både svårigheter och möjligheter har diskuterats, och där ett antal förslag har vuxit fram.

I flera av kommunerna finns strategier som till stor del bygger på utbyggnad av den kommunala VA-anläggningen. Denna VA-utbyggnadsplan kompletteras sedan i varierande grad med strategier för hantering av enskilda avlopp som inte berörs av den kommunala utbyggnaden. I två av kommunerna finns strategier som tar sin utgångspunkt i lokala förutsättningar där beslut om en eventuell VA-utbyggnad tas i planläggningen av varje område. Skillnaderna mellan kommunernas strategier beror till viss del på kommunernas olika förutsättningar. Det finns också exempel på skillnader i den politiska inriktningen.

I alla deltagande kommuner finns ett förvaltningsövergripande arbetssätt, både i planering och i handläggning av konkreta ärenden. Några kommuner har tillsatt en VA-grupp i någon form med ett tydligt mandat i planeringsfrågor. Det har bland annat underlättat arbetet med olika VA-strategier. Samarbetet i konkreta ärenden innebär oftast ett informellt samarbete och informationsutbyte mellan exempelvis miljötillsyn och bygglovhantering.

Studien har lett fram till ett antal förslag till hur arbetet i kommunerna kan underlättas. Bland förslagen kan nämnas:

- Ett tydlig förankrat strategiskt beslut som pekar ut riktningen i kommunens arbete med enskilda avloppsanläggningar.
- En heltäckande kommunal VA-plan, som bör innefatta dels en VA-utbyggnadsplan, dels en plan för hantering av återstående enskilda avlopp, och dels en Vattenförsörjningsplan enligt de nationella miljömålen.
- Processkartläggning, effektivisering av rutiner och tydliggörande av roller vid både plan- och handläggning.
- Planerad informationsspridning med ett kommunövergripande gemensamt informationsmaterial som bidrar till ökad medvetenhet hos allmänheten avseende vattenfrågor.

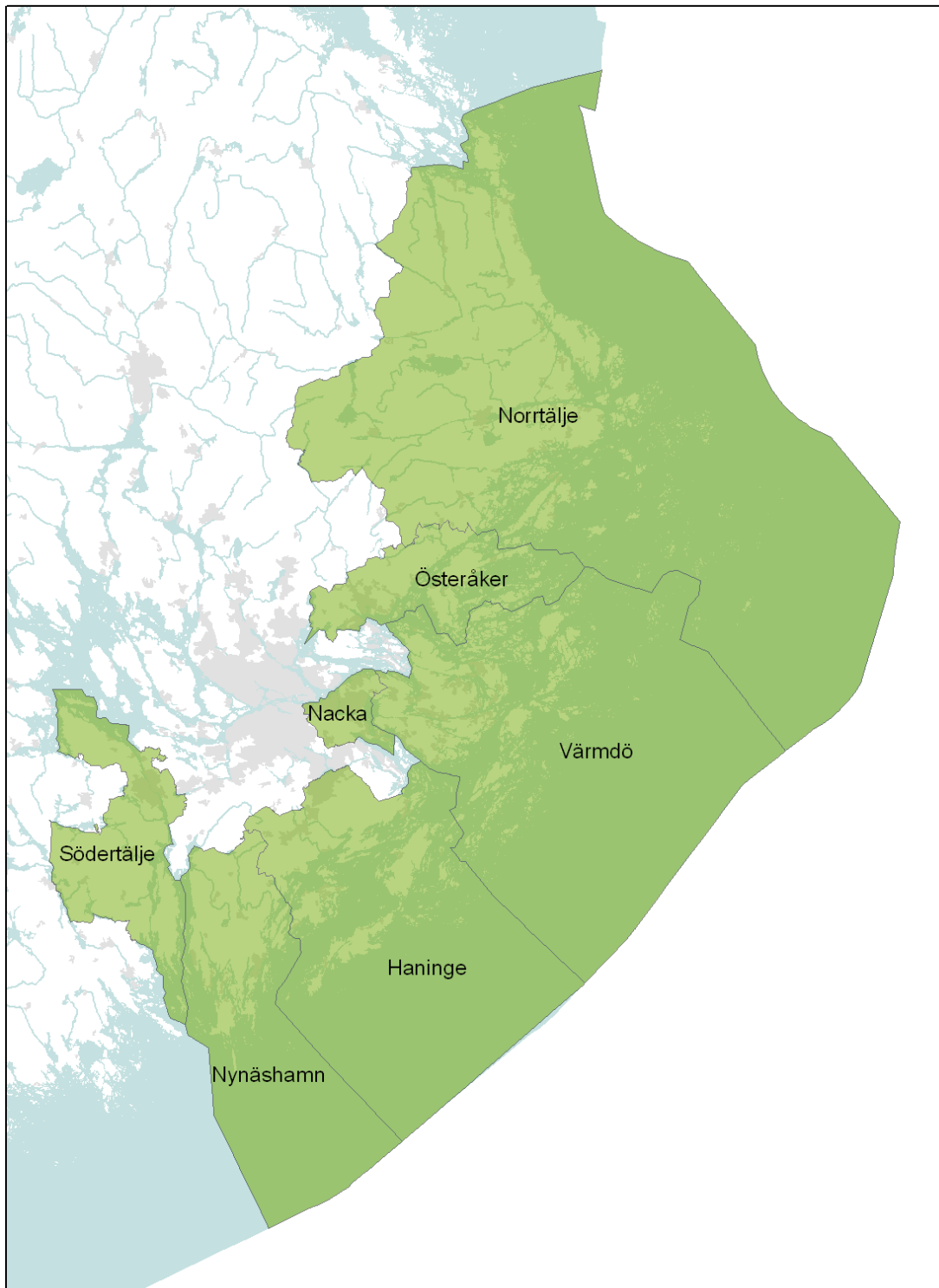
- En gemensam utbildning för fristående konsulter och entreprenörer som kan ge rätt råd till fastighetsägare och erbjuda fungerande lösningar.
- En samordning i regionen kring tillämpning i frågor som tillståndsgivning, områden invid kommungränserna, funktionskrav för enskilda anläggningar, gemensamhetsanläggningar och särtaxa enligt Vattentjänstlagen.

Inledning och bakgrund

Länsstyrelsen i Stockholms län har gett Tyréns AB i uppdrag att identifiera och analysera kustkommunernas strategier för att hantera enskilda avlopp. Uppdraget är en del i Havsmiljösatsningen som är ett regeringsbeslut för att minska belastningen på Östersjön.

I regeringsbeslut 42 daterat 2007-06-20 fick länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län i uppdrag att i samarbete med intresserade kommuner ta fram metoder och planeringsunderlag för åtgärder samt inleda och förstärka kostnadseffektiva åtgärder för minskad miljöpåverkan av havsmiljön från enskilda avlopp. Arbetet inriktas på områden där behovet av minskad miljöpåverkan från enskilda avlopp är särskilt stort. Uppdraget ska redovisas till Miljödepartementet den 30 april 2008.

Riksdagen har beslutat att Sveriges miljöarbete ska bedrivas utifrån 16 nationella miljökvalitetsmål. Dessa har preciserats genom delmål som anger inriktning och tidsperspektiv. Utifrån de nationella målen har regionala miljömål tagit fram. Uppdraget som presenteras i denna rapport har framförallt sin grund i det internationella miljökvalitetsmålet: ”Ingen övergödning” där ett av miljömålen för Stockholms län är inriktat på ”Minskade fosforutsläpp från enskilda VA-anläggningar” där fosforutsläppen ska minska med 15 procent från 1995 års nivå till 16 ton år 2010. Andra relevanta miljökvalitetsmål är ”Grundvatten av god kvalitet” och ”Hav i balans samt levande kust och skärgård”.

Karta över kommuner som deltagit i föreliggande studie om strategier för arbetet med enskilda avlopp.

Projektbeskrivning

Syftet med uppdraget är att ta fram ett underlag för att effektivisera kommunernas strategiska arbete och myndighetsarbete så att belastningen på Östersjön från enskilda avloppslösningar minskar. I uppdraget har Tyréns tittat övergripande på kustkommunernas strategier att hantera enskilda avlopp samt identifierat framgångsfaktorer och fallgropar i det kommunala arbetet med detta.

För att inhämta kunskaper om kommunernas arbete skickades ett diskussionsunderlag med åtta frågor ut till kommunerna. Svaren låg till grund för diskussion under en fokusgruppintervju per kommun där Tyréns träffade miljöchef, planchef, ordföranden i miljö- och byggnadsnämnder samt handläggare i olika konstellationer. Under diskussionen fick deltagarna utveckla svaren på de olika frågorna. Tyréns gjorde även kompletterande telefonintervjuer med några VA-chefer och med privatpersoner som sökt och/eller inspekterats avseende enskilt VA. Materialet från intervjuerna sammanställdes och användes som underlag i den workshop, dit alla berörda från kommunerna bjöds in. Under workshopen fick deltagarna arbeta i grupp med att ta fram framtidsyftande förslag för att komma vidare i arbetet med enskilda avlopp.

Medverkande kommuner

Sju kustkommuner i Stockholms län har deltagit i projektet, varav sex kommuner har intervjuats av Tyréns. De medverkande kommunerna är Norrtälje, Österåker, Värmdö, Nacka, Nynäshamn, Södertälje och Haninge. Alla medverkande kommuner har ett väsentligt antal enskilda avlopp och många omvandlingsområden.

Medverkande från Tyréns AB

Uppdraget har genomförts av Krister Törneke och Monika Engman under första kvartalet 2008.

Resultat & slutsatser

Kommunernas mål

Alla medverkande kommuner har antagit mål för enskilda avlopp. Flera av kommunerna har mål som är övergripande och kopplade till de nationella miljökvalitetsmålen ”Ingen övergödning” och ”Hav i balans samt levande kust och skärgård”. Några kommuner hänvisar i första hand till dessa mål. En av kommunerna har utifrån dessa formulerat ett lokalt miljömål om kretsloppsanpassning av enskilda avlopp. Det kan uppfyllas genom fungerande enskilda avlopp eller genom anslutning till ett regionalt avloppsreningsverk. På andra håll ifrågasätts ibland kommunal anslutning kontra kretsloppslösningar så länge slammet inte läggs på åkermark.

I några kommuner finns operativa mål av typen ”Alla enskilda avlopp ska vara inventerade till 2020” eller ”Kommunalt VA ska byggas ut i alla områden där det finns behov”. Sådana mål ligger närmare det som i denna rapport avses med begreppet ”strategier”.

Gemensamt för de flesta kommunerna är att målen är utformade i anslutning till Översiktsplanen (ÖP), där de också kan sättas i relation till andra intressen, till exempel utbyggnad av infrastruktur och bostäder.

Vilka mål som antagits kan ha stor betydelse för valet av strategi och tekniska lösningar. I en av kommunerna finns en tydligt uttalad politisk vilja att tillgodose människors önskemål om standard när det gäller boende. Det har medfört att man är tillmötesgående gentemot fastighetsägare som själva kommer med förslag till olika VA-tekniska lösningar, under förutsättning att de uppfyller funktionskraven. Andra kommuner är mer restriktiva.

Det är uppenbart att kommunernas geografiska och naturgivna förutsättningar påverkar vilka mål som antas. Målet ”Kommunalt VA ska byggas ut i alla områden där det finns behov” kan ligga inom rimligheternas ram i en kommun som Nacka, men det skulle inte vara realistiskt för en kommun som Norrtälje eller Nynäshamn.

Möjliga kommunala strategier

Det går att urskilja några olika angreppssätt för hantering av enskilda avlopp. Ett alternativ är att utforma en utbyggnadsplan för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen. Utöver VA-utbyggnadsplanen finns strategier för hantering av enskilda avlopp dels i avvaktan på anslutning till den allmänna anläggningen och dels i områden som inte kommer att beröras av den planerade VA-utbyggnaden. Ett annat alternativ är att upprätta strategier med utgångspunkt i lokala förutsättningar och identifierade behov.

VA-utbyggnadsplan

En VA-utbyggnadsplan ses ofta som den första – och kanske viktigaste – delen i kommunens strategi för vatten- och avloppsförsörjningen utanför det nuvarande verksamhetsområdet. Den kan vara tidsatt, men man räknar ofta med att utbyggnadstakten och ordningsföljden kan komma att omprioriteras. Den benämns ofta ”VA-strategi” men är egentligen ett första steg i en VA-strategi. Ett mer korrekt begrepp skulle kunna vara ”VA-utbyggnadsplan”.

I två av kommunerna finns politiskt fastställda VA-utbyggnadsplaner i form av dokument som benämns *program* eller *strategi* för kommunal VA-utbyggnad. I en kommun finns i anslutning till ÖP en planeringsstrategi där en VA-strategi ingår. I en kommun pågår för närvarande politisk behandling av en VA-strategi.

Vid utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen utanför de större tätorterna, är kostnaden per ansluten fastighet i regel betydligt högre än inom tätorten. Det beror dels på markförhållanden och tomtstorlekar inom området och dels på avståndet till de befintliga VA-ledningsnäten. Enligt Vattentjänstlagen ska huvudmannen ta hänsyn till dessa kostnadsskillnader och därför ta ut en högre avgift, så kallad ”särtaxa”. Detta har hittills inte tillämpats i någon av de deltagande kommunerna, men det övervägs i några fall. I en av kommunerna är VA-utbyggnad utanför tätorterna snarast det normala, vilket medfört att VA-anläggningsavgiften generellt är hög.

Strategier som kompletterar VA-utbyggnadsplanen

Det är mer eller mindre tydligt i kommunernas VA-strategier hur man ska hantera enskilda avlopp i avvaktan på kommunal anslutning då det ligger långt fram i tiden och hur man ska hantera områden som inte kommer att beröras av planerad VA-utbyggnad. Det här uppfattas som en svårare del, där man inte hunnit lika långt i strategiarbetet. Frågeställningarna handlar dels om relationen till fastighetsägarna och dels är det en ekonomisk fråga eftersom kommunen kan bli tvungen att lösa in befintliga anläggningar då anslutning sker till kommunalt VA-ledningsnät.

I flera kommuner finns ”Principer för handläggning av avlopp” eller ”Riktlinjer för avlopp” som fastställts i Miljö- och hälsoskyddsnämnden eller motsvarande. Dessa dokument ger vägledning för hur enskilda tillståndsärenden ska hanteras. En avgörande faktor i bedömningen är hur lång tid som återstår till en planerad utbyggnad av allmänna eller gemensamma VA-lösningar. I områden som inte under överskådlig tid kommer att kunna anslutas till den allmänna VA-anläggningen, har de hydrogeologiska förutsättningarna för vattenförsörjning stor betydelse för vilka enskilda avloppslösningar som är lämpliga.

I flera kommuner inventeras enskilda avlopp i områden först när det finns konkreta planer. Tidpunkten för inventering väljs så att fastighetsägare inte tvingas kosta på åtgärder när de ett par år senare kommer att få kommunal anslutning. Där det finns konkreta, aktuella planer på gemensamma VA-

lösningar tillåts ofta temporära lösningar i form av sluten tank. I en av kommunerna ses sluten tank i kombination med snålspolande toaletter som en fullgod lösning även på lång sikt. Kommunen driver en våtkompostanläggning som kan ta emot innehållet från slutna tankar. Detta ligger i linje med kommunens uttalade mål att tillgodose människors önskemål om sitt boende.

Strategier som inte innefattar VA-utbyggnadsplan

I två av kommunerna finns inte någon fastställd VA-utbyggnadsplan. I den ena av dessa har "Riktlinjer för avlopp" fastställts av Miljönämnden med utgångspunkt från en kartering av grundvattentillgångarna och de naturliga förutsättningarna för vattenförsörjning. I den andra kommunen har fem omvandlingsområden identifierats och beslut om att prioritera dessa har fattats i kommunfullmäktige. Valet av lämplig VA-lösning görs sedan i en VA-utredning i inledningen av det gemensamma planeringsarbetet. Utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen är då ett alternativ, gemensamhetsanläggningar är ett annat.

Vattenförsörjningsplan

Enligt miljömålen "Levande sjöar och vattendrag" och "Grundvatten av god kvalitet" ska alla kommuner ta fram kommunala vattenförsörjningsplaner. Dessa kan ligga till grund för regionala vattenförsörjningsplaner, som i sin tur kan utgöra en grund för åtgärdsprogram, enligt EG:s ramdirektiv för vatten, som ska vara framtagna till år 2009.

Ingen av kommunerna har fastställt någon sådan vattenförsörjningsplan. Ett mer eller mindre omfattande arbete har dock lagts ner på planering av vatten- och avloppsförsörjning inom och utanför det kommunala VA-verksamhetsområdet. En stor del av det arbete som ingår i vattenförsörjningsplanerna är därför redan genomfört utan att detta begrepp har använts.

Arbetsätt

Planering

I de kommuner där det finns en genomtänkt VA-strategi med en politisk förankring, är den ett resultat av gemensam planering över förvaltningsgränserna. I två av kommunerna har det skett genom en förvaltningsövergripande projektgrupp.

En kommun har en tvärpolitisk miljö- och klimatgrupp, där även Östersjön och andra vattenrelaterade frågor hanteras. Andra kommuner har en informell samordning mellan nämndordförande och andra förtroendevalda. En kommun har tillsatt en permanent samarbetsgrupp av tjänstemän för planering av prioriterade förändringsområden.

Vid planläggning av identifierade förnyelseområden arbetar samtliga kommuner förvaltningsövergripande, i regel genom projektgrupper som är specifika för det aktuella området. En kartläggning av planprocessen har

gjorts i några kommuner för att tydliggöra planeringen till stöd för dem som arbetar i processen.

Handläggning

Alla kommuner har ett informellt samarbete över förvaltningsgränserna på handläggarnivå där man samordnar tillämpningen av de lagar som styr respektive ärende, det vill säga i första hand Miljöbalken, PBL och Vattentjänstlagen, i vissa fall även Anläggningslagen.

Vid möten med fastighetsägare inför en planerad VA-utbyggnad, är det vanligt att miljöhandläggare deltar för att ge stöd åt processen.

Regional samverkan

Det finns ett pågående regionalt samarbete på flera olika nivåer och i olika former.

Kommunförbundet Stockholms Län (KSL)

KSL är en politiskt styrd organisation med länets kommuner som medlemmar. Arbetet bedrivs till största delen genom samverkansplattformar där kommuner och kommunala bolag respektive organisationer tillsammans stärker regionens agerande och kunskap för att utveckla arbetssätt i en allt mer hållbar riktning. <http://www.ksl.se>

Regionplane- och trafikkontoret (RTK)

Regionplane- och trafikkontoret ansvarar för de regionala utvecklingsfrågorna i länet och samarbetar med länets 26 kommuner, Sveriges kommuner och landsting, olika statliga myndigheter som till exempel Länsstyrelsen samt olika intresse-, utbildnings- och forskningsinstitutioner. <http://www.rtk.sll.se/>

Länsstyrelsen i Stockholms län (LST)

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som företräder regeringen och samordnar statens verksamhet i länet. LST verkar bland annat för att nationella mål får genomslag i länet och ser till att kunskap om länets förhållanden tas tillvara nationellt. Länsstyrelsen arbetar tillsammans med vattenmyndigheten med att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten. <http://www.ab.lst.se>

Vatten och Avloppssamverkan i Stockholms län - VAS-rådet

VAS-rådet och den arbetande VAS-kommittén (VASK), består av representanter från kommunala VA-huvudmän och VA-organisationer i Stockholms län, där både tjänstemän och politiker träffas. Vatten och Avloppssamverkan i Stockholms län har initierats av KSL. <http://www.ksl.se/Default.aspx?tabid=39&tabIndex=3>

VA i omvandlingsområden

KSL, RTK och Länsstyrelsen driver sedan några år tillbaka ett projekt kring VA-problem i omvandlingsområden i samarbete med länets kommuner. Arbetet har resulterat i ett antal rapporter, bland annat "Förutsättningar för kommunernas arbete med småskaliga VA-lösningar" med fokus på problematiken kring VA i omvandlingsområden.

<http://www.ksl.se/Rapporter/smaskaliga.pdf>

Övriga rapporter kan hämtas på Regionplane- och trafikkontorets hemsida

<http://www.rtk.sll.se/Blastruktur/rapporter.htm>

Information om det nätverk som har bildats kring dessa frågeställningar samt information om pågående nätverks- och policyarbeten i och utanför Stockholms län finns på <http://www.rtk.sll.se/va/index.htm>

Miljösamverkan i Stockholms län

Miljösamverkan är ett antal projektsamarbeten som syftar till att effektivisera och stödja myndigheternas miljötillsyn, till exempel genom framtagning av informations- och underlagsmaterial i aktuella frågor, genomförande av informations- och tillsynskampanjer samt utbyte av erfarenheter inom olika tillsynsområden. Kommunerna i Stockholms län, Länsstyrelsen i Stockholms län (Miljöskyddsenheten) och Kommunförbundet Stockholms Län (KSL) driver gemensamt projektet Miljösamverkan Stockholms Län.

<http://www.miljosamverkanstockholm.se/>

Hälsoskyddsnätverket är ett forum där inspektörer som arbetar med hälsoskyddsfrågor i länets kommuner kan diskutera tillsyn och erfarenheter samt få information från centrala myndigheter, Länsstyrelsen samt annan expertis.

<http://www.miljosamverkanstockholm.se/home/page.asp?sid=3543&mid=2&PageId=34954>

Vattenvårdsförbund

Det finns två vattenvårdsförbund inom Stockholms län; Svealands kustvattenvårdsförbund och Mälarens vattenvårdsförbund som kan tangera frågor om enskilda avlopp. <http://www.svealandskusten.se/>

<http://www1.vasteras.se/malarensvattenvardsforbund/>

Samarbetsprojekt

Länsstyrelsen driver ett antal samarbetsprojekt kring vissa vattendrag där man bland annat hanterar frågor om enskilda avlopp. **Tyresåsamarbetet** bedrivs sedan år 1993 mellan de sex kommunerna Huddinge, Tyresö, Stockholm, Botkyrka, Haninge och Nacka samt Stockholm Vatten AB och Länsstyrelsen i Stockholms län. <http://www.tyresan.se/>

Nordostkommunerna

Kommunerna Österåker, Norrtälje, Värmdö, Täby, Danderyd, Vallentuna, Vaxholm och Sigtuna har ett samarbete i en rad frågor, bland annat vatten

och miljö, där de diskuterar olika syn på lösningar, krav och förhållningssätt vad gäller enskilda avlopp.

De sydliga kommunerna i Storstockholm

Nätverk med de sydliga kommunerna i Storstockholm där VA-huvudmän träffas och diskuterar bland annat problematiken i omvandlingsområden. Det finns även ett utbyte på handläggarnivå.

Kommunalförbund för Miljötillsyn

Nynäshamn, Tyresö och Haninge kommer att bilda kommunalförbund angående miljötillsyn från och med april 2008.

Gemensam EU-ansökan

Tyresö, Värmdö, Norrtälje, Nynäshamn planerar en gemensam EU-ansökan för vattenförsörjning i skärgårdsmiljö angående grundvattenförbättring.

Erfarenheter

Framgångsfaktorer

Processkartläggning och effektivisering

- Processkartläggning som leder fram till likartat arbetssätt med bra rutiner för handläggning, förenkling av de byråkratiska processerna samt klargörande av roller.
I Norrtälje håller man på att ta fram rutiner för samrådsprocessen i samband med genomförande av sitt utvecklingsprogram. Nacka har ett projekt där miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen kartlägger planprocessen från A till Ö – från initiering till färdigbyggt.
- Samordning av detaljplanläggning och VA-utbyggnad där man löser alla VA-frågor i detaljplaneskedet.
- Ett GIS-utvecklingsarbete för bättre handläggningsstöd, främst kartmaterial, ger möjlighet att beakta så många aspekter som möjligt och därmed minska den godtyckliga bedömningen.

Information till fastighetsägarna

- Information med tips och råd till boende om livsstil och beteende då man har enskilt VA, till exempel vad man kan göra för att hushålla med vatten och vilka hushållsmaskiner man bör välja för att spara vatten.
- Strukturerat och paketerat informationsmaterial med en beskrivning av ärendeprocessen, vad som kommer att hända och vad som förväntas av den enskilde fastighetsägaren. Tydlighet i kontroversiella frågor som ekonomi, där man till exempel redogör för hur mycket det kommer att kosta och när fakturan kommer att skickas ut.

- Fakta om enskilda avlopp och miljöinformation som synkroniserats med information om bygglovsprocessen.
- Ett normalt språkbruk, det vill säga inget byråkratspråk.
- Informationsfilm som visas på informationsmöten.
- Kundfokus genom att vara tillgänglig och ha ett professionellt bemötande då de boende ringer kommunen. Det ska vara tydligt vem man ska prata med och att den personen är insatt i frågorna.
- Kontaktcenter dit allmänheten kan ringa kommunen i allmänna och enklare frågor, vilket även minskar belastningen på handläggarna.
- Handläggaren/miljöinspektören som fattar beslut har även haft kontakterna med fastighetsägaren, där de träffats på fastigheten och diskuterat frågan.
- Grannmedlare har utsetts i en del fall för att leda diskussion mellan grannar.

Tillsyn

- Kontinuerligt tillsynsarbete där kommunen inventerar befintliga enskilda avlopp.
- Strategiskt vald tidpunkt för inventering av befintliga enskilda avlopp när alla eventuella stötestenar för en ny plan är undanröjda. Detta görs för att fastighetsägare inte ska tvingas kosta på åtgärder när de ett par år senare kommer att få kommunal anslutning.

Tekniska lösningar

- Sluten tank i kombination med extremt snålspolande toaletter. Slammet tas om hand i våtkomposteringsanläggning.

Fallgropar

Oklarheter i planprocessen

- Det finns ibland oklarheter vad gäller olika roller förvaltningarna emellan. Ibland råder även osäkerhet hos miljöhandläggarna om hur långt de ska gå i sina bedömningar för att kunna lämna förhandsbesked, till exempel om avloppsundersökningar krävs eller inte.

Resursbegränsning

- I några kommuner upplever handläggarna att det inte finns tillräckliga resurser att utöva tillsyn och driva enskilda ärenden för att åtgärda befintliga avlopp.

Kompetensförsörjning

- Många i VA-branschen går i pension inom i en nära framtid vilket kommer att innebära brist på kunnigt folk. Kommunerna är redan idag beroende av konsult hjälp och upplever ibland att kvaliteten på de utförda uppdragen inte är så som man skulle önska.

Kunskapsbrist

- De boende har generellt sett inte tillräcklig kunskap om vatten- och avloppsfrågor i allmänhet och enskilt VA i synnerhet. Många som flyttar ut till omvandlingsområden tar med sig sin livsstil från staden, omedvetna om att förutsättningarna är helt annorlunda och att man behöver anpassa sig till dem.
- I några kommuner saknas kunskap om tillgång och kvalitet på dricksvatten i delar av kommunen.

Fastigheter som inte ansluter sig till kommunalt nät

- I samband med att den allmänna VA-anläggningen byggs ut, är alla fastigheter som ingår i kommunens VA-verksamhetsområde skyldiga att betala anläggningsavgift. De får därmed rättighet men inte skyldighet att anslutas till den allmänna VA-anläggningen. I vissa områden har 60-70 procent av fastigheterna inte anslutits trots att avgiften betalats. Kommunen kan då inte ställa krav på detta i bygglovshanteringen eftersom det krävs att det ska vara möjligt att ordna vatten och avlopp, inte att fastigheten faktiskt ansluts. Det enda sättet att tvinga fastighetsägarna att ansluta är genom tillsyn enligt miljöbalken, vilket är resurskrävande.

Lagstiftning för gemensamhetsanläggningar

- Lagstiftningen vad gäller gemensamhetsanläggningar är inte tvingande. De flesta kommuner upplever att det är svårt att få fastighetsägare att jobba ihop när det gäller gemensamhetsanläggningar. Det behövs ett starkare incitament för fastighetsägarna att ta ett gemensamt ansvar.
- Några kommuner saknar strategi för om man ska välja kommunal anslutning eller gemensamhetsanläggning. Det är viktigt att VA-sidan är med från början vid skapandet av gemensamhetsanläggningar eftersom det kan bli mycket kostsamt för kommunen att ta över en sådan i efterhand.

Förslag till förbättringsåtgärder i det kommunala arbetet

Inledning

I de medverkande kommunerna pågår redan framgångsrikt förbättringsarbete på olika håll. Det finns dock behov av ett gemensamt synsätt och gemensamma bedömningsgrunder i arbetet med VA-strategier i hela länet. Olika kommuner ställer olika krav vad gäller enskilda avlopp och det finns olika acceptans för olika avloppslösningar. Skillnaden kan bero på olika naturförutsättningar och ibland på vilket ställningstagande man gjort inom kommunen. Det kan även bero på att man har olika kunskap om till exempel vilka anläggningar som är lämpliga totalt sett.

En förankrad VA-strategi

Det är viktigt att varje kommun utformar en VA-strategi utifrån sina förutsättningar och i linje med den politiska viljan i kommunen. Strategin bör vara politiskt förankrad så att den överlever ett val och byte av politisk majoritet. Den behöver även vara förankrad inom förvaltningarna. Förankringen sker med fördel i anslutning till arbetet med översiktsplanen. Beslutsfattarna ska ha tillgång till ett bra underlag vad gäller enskilt VA, så att de kan fatta beslut om bevarande eller utveckling i olika områden innan planprocessen startar. Vid samordning av detaljplaneläggning och VA-utbyggnad bör man säkerställa att VA-försörjningen är utredd innan detaljplaneläggningen påbörjas.

Det bör finnas en regional förankring så att människor upplever att samma regler gäller i stora drag oavsett kommungräns om förutsättningarna i övrigt är lika.

En VA-strategi bör omfatta både allmänt och enskilt VA där vatten- och avloppsfrågorna hänger ihop. Strategin kan vara uppbyggd på olika sätt beroende på förutsättningarna i den aktuella kommunen. En viktig utgångspunkt är möjligheten att bygga ut den allmänna VA-anläggningen. I de flesta kommuner är det lämpligt att i anslutning till översiktsplanen utforma en *VA-utbyggnadsplan* som en viktig del i VA-strategin. En VA-strategi bör dock omfatta mer än enbart en utbyggnadsplan. Det krävs också en strategi för hantering av enskilda VA-lösningar i avvaktan på och i områden som inte kommer att beröras av den planerade VA-utbyggnaden.

I områden med enskilt VA är kopplingen mellan vatten och avlopp extra tydlig eftersom vattenförsörjningen är en förutsättning för boende och avloppshanteringen måste fungera för att inte riskera att förorena dricksvattnet. Det innebär att de naturgivna förutsättningarna för vattenförsörjning bör vara en viktig utgångspunkt även för planeringen av avloppsförsörj-

ningen. Vattenförsörjningsplaner enligt miljömålen och planeringen för allmänt och enskilt avlopp kan därför med fördel samlas i en *heltäckande kommunal VA-plan*. Det ger kommunen möjlighet till en samlad planering, och man undviker att utarbeta flera styrdokument med överlappande innehåll.

Det är en fördel om strategins genomförande är tidsatt och tar hänsyn till till exempel behovet av detaljplanehandläggning. Alternativt kan strategin innehålla en prioritetsordning om det finns svårigheter att låsa genomförandet över ett stort antal år med hänsyn till variationer i konjunktur etc.

Förslag till förbättringsåtgärder

- Heltäckande kommunal VA-plan
- Politisk förankring - kommunal och regional

Arbetsätt – plan- och handläggning

Det förvaltningsövergripande samarbetet kan utvecklas genom processkartläggning, effektivisering av rutiner och tydliggörande av roller både i planläggning och i handläggning.

Det interna arbetet kan underlättas genom att hitta bra former för hur ärendehantering ska bedrivas och vilka skyldigheter kommunen respektive fastighetsägaren har. Det gör att kommunen kan vara tydligare gentemot fastighetsägarna och det blir lättare att hålla tidplaner.

Ett bra GIS-underlag kan utgöra ett handläggningsstöd. Med kvalificerade bedömningar och genom att beakta så många aspekter som möjligt bör den godtyckliga bedömningen i planeringsprocessen kunna minska. Det är önskvärt att kustkommunerna har samma struktur på informationen så att bedömningarna blir enhetliga i regionen.

Förslag till förbättringsåtgärder

- Processkartläggning
- Klargörande av roller och skyldigheter
- Gemensamt GIS-underlag

Information till fastighetsägare

Ökad medvetenhet

I dag är det vanligt att personer som bosätter sig permanent i fritidsområden är omedvetna om att de själva är ansvariga för sin VA-lösning. Det finns till och med de som tror att de har kommunalt VA när de köpt huset, trots att så inte är fallet. Generellt sett behöver de boende göras medvetna om vad det innebär att ha enskilt vatten och avlopp, vad som händer under mark och konsekvenserna av att ha undermåliga avlopp. Ett sätt att öka medveten-

heten kan vara att påvisa reningsgraden hos enskilda anläggningar och visa att man kan påverka miljöbelastningen genom ett medvetet val av till exempel tvättmedel. Det skulle till exempel vara lämpligt att visa bilder på hur det ser ut i marken när en anläggning använts under många år

Det är viktigt att det finns en medvetenhet hos de boende om att man måste anpassa sin livsstil till rådande förhållanden. De boende behöver tips och råd hur man bör bete sig rent praktiskt för att hushålla med vatten, till exempel vilka hushållsmaskiner man kan välja för att spara vatten, med avseende både på dricksvattentillgången och på kapaciteten i den enskilda avloppsanläggningen.

Det är önskvärt att informationen inte bara kommer från kommunen utan att den kan spridas via andra medier till exempel via lokaltidningar; både som redaktionellt material och på annonsplats. De målgrupper som behöver ökad information är bland annat fastighetsägarföreningar, mäklare och konsulter.

Omvandlingsområden

I områden där VA-situationen av miljöskäl måste åtgärdas ska information ges i tidiga skeden. Fastighetsägare behöver bli medvetna om att VA i omvandlingsområden kommer att kosta och att det inte finns något noll-alternativ som innebär att man kan fortsätta att ha dåliga avlopp. För att ge fastighetsägare möjlighet att fatta beslut om hur de ska agera, är det betydelsefullt att kunna ge besked i närtid, till exempel om det kommer att byggas ut kommunalt VA eller inte de närmaste fem åren. Det är dock viktigt att klargöra för fastighetsägarna att utbyggnadsplaner inte är bindande utan att det finns omständigheter som kan påverka hur kommunen prioriterar.

Tydlig information om kostnaderna, oavsett finansieringsform, är av stor betydelse. Får fastighetsägarna informationen i ett tidigt skede, har de möjlighet att planera för kostnaderna och kan också välja att sälja fastigheten om de inte accepterar den framtida situationen. I regel leder en kommunal VA-utbyggnad till att fastigheternas värde stiger kraftigt. Det bör framgå i ett tidigt skede om det finns motiv att ta ut särtaxa vid kommunal anslutning.

Höga anläggningsavgifter vid kommunal VA-utbyggnad kan tjäna som incitament för en grupp fastighetsägare att samverka och skapa en gemensamhetsanläggning. Omvänt kan höga kostnader för en gemensamhetsanläggning öka fastighetsägarnas vilja att betala anläggningsavgiften för en kommunal anslutning.

Tillsyns- och bygglovsärenden

Fastighetsägarna behöver bli guidade i de byråkratiska processerna i tillsyns- och bygglovsärenden genom ett komplett informationsmaterial med tydlig beskrivning av ärendeprocessen, fakta om enskilda avlopp och miljöinformation som synkroniserats med information om bygglovprocessen.

Det är viktigt för fastighetsägarna att uppleva en kontinuitet i sitt ärende där de blir informerade om händelseförloppet och att de får respons inom rimlig tid. I tillsynsärenden är det en fördel att handläggaren/miljöinspektören som fattar beslut även har haft kontakterna med fastighetsägaren, där de träffats på fastigheten och diskuterat frågan. Fastighetsägarna behöver uppleva att kommunen är tillgänglig och att man får ett professionellt bemötande då man kontaktar kommunen. Det bör vara tydligt vem man ska prata med och att den personen är insatt i frågorna. Ett kontaktcenter, som finns i Norrtälje kommun kan vara ett sätt att ge ett professionellt bemötande samtidigt som handläggarna avlastas.

Pedagogiska verktyg

Det är lättare för fastighetsägare att ta till sig information om den är strukturerad och paketerad så att det framgår vad som kommer att hända, när olika faser kommer, vad som förväntas av den enskilde och hur mycket det kommer att kosta fastighetsägaren. Det är av största vikt att kommunicera på ett genomtänkt sätt så att man ger rätt signaler. Därför kan det vara lämpligt att upprätta en kommunikationsplan.

Ett bra pedagogiskt hjälpmedel för att öka förståelsen för bakgrunden till hur kommunen fattar sina beslut och riktlinjer för vad som gäller i olika områden, är en karta på kommunens hemsida som visar naturförutsättningar för VA inom kommunen, som "Riktlinjer för avlopp i Nynäshamns kommun" (länk finns i bilaga Nynäshamns kommun). Allmänheten kan gå in och titta hur det ser ut just i det område där man bor eller det område man är intresserad av.

Avloppsguiden, www.avloppsguiden.se, är en nationell kunskapsbank om enskilda avlopp med information riktad till fastighetsägare, kommunala tjänstemän, entreprenörer och intresserad allmänhet. Informationen är oberoende och kommersiella delar hålls åtskilda från övrig information. Hemsidan kan dock förbättras och utvecklas och skulle kunna kompletteras med frågor kring vattenförsörjning.

Förslag till förbättringsåtgärder

- Planerad informationsspridning
- Tydlig guidning i ärendeprocesserna
- Pedagogiska verktyg

Regional samverkan

De medverkande kommunerna efterfrågar en tydligare styrning av mellan-kommunal samverkan, både på politisk- och handläggarnivå, för diskussion om hur man hanterar VA i områden invid kommungränserna. Det finns även behov av att diskutera inom regionen hur andra kommuner arbetar för att till exempel samordna hur lagstiftningen tillämpas, hur man gör med slam från slutna tankar och om man kan samordna kravnivåer över kommungränserna

och ha ett erfarenhetsutbyte vad gäller funktionskrav för enskilda anläggningar. Det efterfrågas även en regional samordning för effektiv spridning av information.

Förslag till förbättringsåtgärder

- Tydligare mellankommunal samverkan i utvalda frågeställningar, till exempel hur man hanterar områden invid kommungränserna, vilka kravnivåer man ska ha inom regionen, hur särtaxa ska tillämpas och synen på olika anläggningar.

Behov av stödjande åtgärder från icke kommunala aktörer

Gemensam information till fastighetsägare

Det finns ett behov av informationskampanjer där alla kommuner i Stockholms län och i förlängningen hela Sverige ger samma information till fastighetsägare om enskilda avlopp. En viss regionvis inriktning kan vara lämplig eftersom förutsättningarna och synsättet är olika i tätbebyggt respektive glesbebyggt område. Att informationen är läns-/landstäckande är dock viktigt eftersom kommunerna i Stockholms län har sommarstugeägare som bor i olika delar av Sverige. Det är önskvärt att informationen sprids på fler sätt än genom kommunerna, till exempel genom media.

Stöd från nationella och regionala organ

Kommunerna vill ha mer stöd av Länsstyrelsen och/eller Naturvårdsverket i form av allmän information om enskilt VA som de kan hänvisa till då de talar med fastighetsägare. Informationen bör vara folkbildande och innehålla grundfakta om vad som gäller för enskilt VA i Sverige, vikten av att ha bra avloppsanläggningar och att man ska vända sig till kommunen för att söka tillstånd.

De medverkande kommunerna upplever att Naturvårdsverkets tillsynsvägledande roll inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Det dröjde länge innan Allmänna råd kom ut, likaså dröjer handboken. Det här är inte tillfredsställande eftersom frågorna är akuta för kommunerna.

Kommunerna efterlyser ett gemensamt förhållningssätt från Länsstyrelsen. Man upplever att miljö, juridik och plan inte gör samma tolkningar, till exempel i frågan om borring av brunnar.

Kommunerna behöver stöd från Länsstyrelsen med råd om hur de ska förhålla sig till till exempel avsaltningsanläggningar, utbyggnad på skärgårdsklippor och hur man förhåller sig till vattenfrågor i skärgården där det råder brist på dricksvatten och där kommunalt vatten inte är aktuellt. Kommunerna kan behöva stöd i arbetet att bedöma de naturgivna förutsättningarna för vattenförsörjningen.

Kommunerna uttrycker ett behov av statligt agerande när det gäller enskilda avlopp. Det optimala vore om staten kunde ställa krav på att fastighetsägarna tvingas åtgärda sina enskilda avlopp inom viss tid, till exempel genom att förbjuda icke godkända avlopp. Man upplever att verktygen är ineffektiva och att det behövs ett mer effektivt påtryckningsmedel.

Ett nationellt kunskapscenter som kan bistå med kunskap om enskilt VA på en övergripande nivå efterfrågas. Kunskapsförmedling bör även finnas på regional nivå där hänsyn tas till lokala förhållanden.

Juridiska klarlägganden

Det behövs ett klarläggande om de juridiska förutsättningarna för att ta ut tillsynsavgift för arbetet med enskilda avlopp.

Det bör klaras ut vad som gäller när lagstiftningar kommer i konflikt i tillämpningen. Kommunerna ser behov av en starkare lagstiftning för bildande av gemensamhetsanläggningar.

Det finns behov av att klargöra om det är juridiskt möjligt att utfärda tidsbegränsade (ca 10-15 år) tillstånd för enskilda VA-anläggningar.

VA-rådgivning för enskilda VA-anläggningar

Fastighetsägare får mindre stöd av VA-handläggarna idag än för några år sedan eftersom man har renodlat tillsynsrollen. Kommunens tillsynsfunktion bör kunna jämföras med Svensk Bilprovnings roll. Det är i det sammanhanget självklart att man som bilägare har ansvar för sitt fordon och har ansvaret att åtgärda det som behövs för att uppfylla de krav som ställs. Samtidigt finns ett stort behov från fastighetsägarnas sida att få råd och förslag på vilken typ av anläggning de ska välja. Utbudet när det gäller enskilda VA-lösningar är stort och det är oklart hur effektiva de olika produkterna är och vilken anläggning man ska välja beroende på givna förutsättningar. Det finns ett stort samstämmigt behov av en fristående part som bistår fastighetsägare med VA-rådgivning.

Ett alternativ är att det på kommunen finns tekniskt kunnig personal i form av konsumentvägledare, som inte är en myndighetsperson, för rådgivning om enskilda VA-anläggningar. Utöver detta bör det finnas välutbildade VA-konsulter med lokal kunskap som fastighetsägarna kan anlita för VA-utredningar, projektering av tekniska lösningar samt ekonomiska kalkyler. Det bör även finnas välutbildade entreprenörer med lokalkännedom för anläggningsarbeten och installation. Både konsulterna och entreprenörerna bör vara godkända av kommunen och bör ha genomgått någon slags certifiering. Det är även önskvärt med en lista på godkända avlopps-lösningar som gäller i hela landet.

I Norrköpings kommun erbjuds sedan många år VA-rådgivning till fastighetsägare utanför kommunens VA-verksamhetsområde. Kommunen handlar upp konsultföretag med erfarenhet av VA-frågor till detta uppdrag. Det underlättar kommunens planering och ärendehantering. Miljökontorets myndighetsroll blir tydligare. Samtidigt får fastighetsägare i områden med VA-problem rådgivning och stöd för att ta ett gemensamt ansvar och genomföra fungerande lösningar. En utvärdering genomfördes år 2001 och visade att detta arbetssätt var kostnadseffektivt. Kommuner kan på detta sätt arbeta proaktivt och förhindra att det uppstår en situation där kommunal VA-utbyggnad är det enda återstående alternativet.

Förslag till fortsatta insatser

Heltäckande kommunal VA-plan

En manual med checklista som beskriver hur arbetet med en heltäckande kommunal VA-plan ska gå till, bör tas fram för att underlätta för kommunerna att sätta samman befintliga dokument och komplettera med det som behövs för att få en heltäckande kommunal VA-plan. Uppdraget bör kunna vara en komplettering av de befintliga dokumenten "Vattenförsörjningsplaner - innebörd och innehåll" samt "Checklista för en vattenförsörjningsplan"¹ som tagits fram av Länsstyrelsen i Västra Götalands län och beskriver hur arbetet med vattenförsörjningsplaner kan genomföras.

Kommunikationsplan

För att kunna sprida gemensam information på ett effektivt sätt bör en nationell/regional kommunikationsplan tas fram som beskriver vilken information som ska spridas, till vem, av vem, när och hur. En kartläggning av kommunernas befintliga informationsspridning bör kunna ligga till grund för ett utvecklingsarbete som leder fram till en ökad medvetenhet och kunskap om enskilt VA. Informationen kan delas upp i olika skeden;

- I folkbildande syfte (fakta om enskilda avlopp, miljöinformation, livsstil)
- I omvandlingsprocessen (händelseförlopp, ekonomi, pedagogik, alternativ)
- I bygglovsprocessen
- I tillsynsärenden

Kunskapscenter

Ett kunskapscenter på nationell nivå för information om enskilt VA på övergripande nivå, även regional nivå för rådgivning utifrån lokala förhållanden.

VA-rådgivning

Det bör utredas hur en fristående VA-rådgivning skulle kunna utformas. Antingen en utveckling av konceptet med konsumentvägledare som man har i Norrtälje eller genom att utbilda och eventuellt certifiera VA-konsulter och entreprenörer med lokalkännedom.

¹ "Vattenförsörjningsplaner - innebörd och innehåll", Rapport 2006:99, Länsstyrelsen i Västra Götalands län

"Checklista för en vattenförsörjningsplan", en kom-ihåg-lista när man påbörjar det praktiska arbetet, se: http://www.o.lst.se/o/Publikationer/Rapporter/2006/2006_99.htm

Kartläggning av olika VA-anläggningar

En utredning om olika typer av enskilda VA-anläggningar bör göras för att kartlägga funktion, reningsgrad, när de är lämpliga med hänsyn till naturförutsättningar, livslängd, skyddsklass. Kunskapen kan ligga till grund för ett regionalt synsätt med avseende på enskilda anläggningar samt vara ett underlag vid rådgivning.

Naturvårdsverkets tillsynsvägledande roll

Det finns ett behov hos kommunerna att Naturvårdsverket stärker sin tillsynsvägledande roll.

Referenser

Kommun	Namn	Befattning	Grupp -intervju	Telefon -intervju	Work -shop
Norrtälje	Mats Viktorsson	Bygg- och miljöchef	X		
Norrtälje	Sara Helmersson	Bitr. bygg- och miljöchef	X		
Norrtälje	Anita Ericsson	Enhetschef hälsoskyddsenhet för enskilt VA	X		X
Norrtälje	Lennart Persson	Miljöinspektör			X
Norrtälje	Helena Purmonen	Planarkitekt	X		
Norrtälje	Bertil Rusk	VA-chef		X	
Norrtälje	Bertil Jansson	Privatperson		X	
Österåker	Kia Regné	Miljö- och hälsoskyddschef	X		X
Österåker	Lars Barrefelt	Planchef	X		
Österåker	Conny Söderström	Miljö- och hälsoskyddsnämndens ordf.	X		X
Österåker	Jan Olov Sundström	Byggnadsnämndens ordf.	X		X
Österåker	Karin Larsson Palmqvist	Miljö- och hälsoskyddsinspektör	X		X
Österåker	Marita Eriksson	Byggnadsinspektör, bygglovhandläggare	X		
Österåker	Stefan Åkersten	Privatperson		X	
Österåker	Johan Andersson	Privatperson		X	
Nacka	Christer Rosenström	Miljöchef	X		
Nacka	Andreas Totschnig	Planchef	X		
Nacka	Cathrin Bergenstråhle	Miljö- och stadsbyggnadsnämndens ordf.	X		
Nacka	Birgitta Held Pauli	Miljöenheten, bevakar miljöfrågor plangrupper	X		
Nacka	Marit Lundell	Miljöinspektör	X		X
Nacka	Anders Lindh	VA-chef		X	
Nacka	Harri Kanerva	Privatperson		X	
Nacka	Martin Wiström	Privatperson		X	
Värmdö	Lennart Toresjö	Miljöchef	X		
Värmdö	Kerstin Risberg	Bygglovschef	X		
Värmdö	Lars Fladvad	Samhällsbyggnadschef	X		
Värmdö	Erik Pettersson	Bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämndens ordf.	X		
Värmdö	Staffan Olsson	Miljöinspektör	X		
Södertälje	Stefan Modig	Planchef	X		
Södertälje	Pernilla Lång	Miljönämndens ordf.	X		
Södertälje	Lars Evers	Vice ordf Miljönämnden	X		
Södertälje	Staffan Norberg	Stadsbyggnadsnämndens ordf.	X		
Södertälje	Stefan Jonsson	Miljöinspektör	X		
Södertälje	Tuuli Kivimäki	Miljöinspektör	X		X
Södertälje	Klas Hermann	Miljöinspektör			X
Södertälje	Annelie Fager	Byggnadsinspektör			X
Södertälje	Eva Lehto	Telge Nät, utvecklingschef VA	X		X
Södertälje	Jörgen Åkerlund	Telge Återvinning, chef insamling	X		
Södertälje	Karin Hällgren	Telge Återvinning, transportledare	X		
Nynäshamn	Leif Stenquist	Miljö- och samhällsbyggnadsnämndens ordf.	X		
Nynäshamn	Elisabet Sandberg	Miljöinspektör enskilda avlopp	X		X
Nynäshamn	Malin Qviberg	VA-projektör, VA-förvaltningen	X		X
Nynäshamn	Allan Murman	Privatperson		X	
Nynäshamn	Roger Klasson	Privatperson		X	
Haninge	Mika Silvikko	Miljöinspektör			X

Bilagor

Kommunvis sammanställning av fokusgruppintervjuer

- Norrtälje
- Österåker
- Nacka
- Värmdö
- Södertälje
- Nynäshamn

Bilaga Norrtälje kommun

Norrtälje kommun	
Mål	Kommunen har inte antagit några lokala miljömål utan hänvisar till nationella och regionala mål.
Strategier	Kommunal VA-policy från 2006. Principer för enskilda avlopp. Verka för kommunal utbyggnad så långt det går, utöver detta ska avloppsfrågorna lösas med bra teknik. Kommunen ska anpassa myndighetsutövningen till den standard som de boende vill ha. Program för utveckling av kommunalt vatten och avlopp i Norrtälje kommun ² , fastställdes 2008-02-08 i kommunfullmäktige, kompletterar VA-policyn. Programmet sträcker sig till 2030 och pekar ut de omvandlingsområden som ska anslutas genom samfälliga lösningar eller till kommunalt nät. Första tidsgränsen är 2010.
Pågående/kommande arbeten	- Genomförande av programmet. - Hantering av enskilda avlopp till dess att kommunal anslutning är aktuell. - Frågor som gäller områden med enskilda avlopp, tex att förhindra saltvatteninträngning och att förhindra att föroreningar läcker ut.
Arbetsätt	Förslag till program för kommunal VA-anslutning var ett förvaltningsövergripande projekt där representanter från tekniska kontoret, stadsarkitektkontoret samt bygg- och miljökontoret samarbetade. Projektgruppen kommer att arbeta vidare, men tar inte upp enskilt avlopp utanför programområdet.
Dokumentation	
Regional samverkan	Nätverk inom Miljösamverkan Stockholms län VA-förvaltningen har ett väl fungerande samarbete med Roslagsvatten som har hand om Norrtäljes kranskommuner. VA-chefen sitter med i VAS-rådet vilket ger ett samarbete med kommunerna i Stockholms län. Nordostkommunerna samarbetar men har olika syn på lösningar, olika krav och förhållningssätt.
Förslag och goda idéer	Processkartläggning som leder fram till likartat arbetssätt med bra rutiner för handläggning. Informationsmaterialet har omarbetats och synkroniserats med information om bygglovprocessen. Bra GIS-underlag ger möjlighet att beakta så många aspekter som möjligt och därmed minska godtycklig bedömning. Kontaktcenter som svarar på allmänna och enklare frågor för att minska belastningen på handläggarna.
Geografiska och organisatoriska förutsättningar	Norrtälje är en till ytan stor kommun med spridd bebyggelse, vilket gör att många enskilda avlopp sannolikt kommer att förbli enskilda. Kommunen är VA-huvudman. Driftentreprenaden sköts av Veolia.

² Se www.norrtalje.se

Bilaga Österåker kommun

Österåkers kommun	
Mål	Övergripande mål är att säkra infrastrukturen så att det ges möjlighet för människor att bo i kommunen. Prioritet 1 är hälsoskydd och dricksvattenkvalitet. Prioritet 2 är miljöskydd, dvs. att förhindra förorening av ytvattenrecipienter och grundvatten. Målet för tillsynsarbetet är att alla enskilda avlopp i kommunen ska ha haft ett besök inom 10 år.
Strategier	VA-strategi ³ , fastställd i kommunfullmäktige 2007-10-22, behandlar planerad utbyggnad av VA-verksamhetsområdet. ”Principer för handläggning av avlopp” , fastställd i Miljö- och hälsoskyddsnämnden §139/05, behandlar enskilda avlopp och används i tillsynsarbetet och vid tillståndsgivning.
Pågående/kommande arbeten	- En strategi för hantering av enskilda avlopp i icke planlagda områden planeras på sikt, för att komplettera den nuvarande VA-strategin. - Vid några av de större vattentäkterna i kommunen, som försörjer fler än 25 fastigheter, pågår arbete med att ta fram underlag för beslut om vattenskyddsområde. - Arbetet med en dagvattenstrategi har påbörjats.
Arbetsätt	Det finns ett samarbete över förvaltningsgränserna i plan- och exploateringsärenden mellan Stadsarkitektkontoret, Miljö- och hälsoskyddskontoret, enheten för Exploatering, teknik och mät samt Roslagsvatten. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får en formell remiss på alla nya planförslag. VA-strategin och den pågående dagvattenstrategin är exempel på förvaltningsövergripande projektarbete där Roslagsvatten är delaktig.
Dokumentation	Nya tillstånd för enskilda anläggningar och de befintliga avlopp som inventeras läggs in i Miljöredas tillsynsregister. Gamla uppgifter finns i pärmar, i kortform och i Winess.
Regional samverkan	Samarbete med nordostkommunerna Täby, Danderyd, Vallentuna, Norrtälje, Vaxholm, Värmdö och Sigtuna. Nätverk inom Miljösamverkan Stockholms län.
Förslag och goda idéer	En tillsynskampanj påbörjades 2006. En person anställdes på heltid för att arbeta med inventering av befintliga enskilda avlopp. I budget för 2008 är extra medel avsatta för att förstärka arbetet med tillsynen.
Geografiska och organisatoriska förutsättningar	Österåker är en till ytan stor kommun med spridd bebyggelse, vilket gör att många enskilda avlopp sannolikt kommer att förbli enskilda. Kommunfullmäktige har delegerat ansvaret för kommunalt vatten och avlopp till Roslagsvatten AB/Österåkersvatten AB. Det finns vissa oklarheter vad gäller roller och ansvar mellan kommunen och bolagen.

³ VA-strategi

<https://www.osteraker.se/dman/Document.php?documentId=vu33907120453309&cmd=download>

Bilaga Nacka kommun

Nacka kommun	
Mål	I ÖP, antagen 2002, anges att tillförseln av fosfor och kväve till vattenområden ska minska genom planläggning av gamla fritids- husområden med sikte på att förbättra avloppslösningarna. Övergripande mål är i dagsläget att dra fram kommunalt VA till alla områden på grund av en bristfällig miljö- och hälsosituation.
Strategier	En planeringsstrategi, där VA-strategi ingår, togs fram 2001. Det finns ingen uttalad strategi för hantering av enskilda avlopp. Grundvattenkvalitet och -kvantitet är begränsande för utbyggnad.
Pågående/kommande arbeten	Regelbundet arbete med att effektivisera handläggningen i plan- processen. Det har genomförts ett projekt där Miljö & Stads- byggnad har kartlagt planprocessen från A till Ö – från initiering till färdigbyggt.
Arbetssätt	Vid planläggning av förnyelseområden samarbetar olika förvalt- ningar och sakområden. VA ingår i förnyelseplaner som del av en helhet. Arbetet organiseras i gemensamma projektgrupper. Samverkan sker i en gemensam ledningsgrupp. Nämndordförandena har informella träffar för avstämning. Tekniska nämnden yttrar sig i planfrågor. Miljö & Stadsbyggnad har ett certifierat miljöarbete.
Dokumentation	Inventeringar har gjorts i omgångar i samband med projekt vilket gör att det är olika kvalitet på ingångsdata.
Regional samverkan	Nätverket VA i omvandlingsområden träffas 2 ggr/år. Nacka har varit med från början. VAS-rådet, plattform där tjänstemän och politiker träffas. Aktivt nätverk med de sydliga kommunerna i Storstockholm.
Förslag och goda idéer	De har två förhållningssätt vad gäller huvudmannaskapet. 1. Områden delas upp från början och man gör en detaljplan med kommunalt huvudmannaskap. 2. I områden där det är extra angeläget att åtgärda avloppen, tar man bara huvudmannaskap för VA. Vägföreningarna får finnas kvar. I vissa fall kan områdesbestämmelserna ändras så att man kan dra fram VA-ledningar.
Geografiska och organisatoriska förutsättningar	Nacka är en till ytan relativt liten kommun med samlad bebyggelse, vilket ger möjlighet att ansluta de flesta fastigheter med enskilt VA till kommunalt nät. Kommunen är VA-huvudman.

Bilaga Värmdö kommun

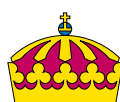
Värmdö kommun	
Mål	Lokala mål har tagits fram med utgångspunkt från de nationella och regionala miljömålen. De viktigaste lokala målen gäller hushållning med grundvatten och kretsloppsanpassat avlopp. Att kretsloppsanpassa kan innebära både att verka för godkända enskilda avlopp och att ansluta områden till kommunalt nät.
Strategier	VA-strategi för Värmdö kommun ⁴ , senast uppdaterad 2008-03-27, kommer troligtvis att fastställas av kommunstyrelsen/kommunfullmäktige under 2008. VA-strategin beskriver hur kommunen arbetar med utveckling av kommunalt och enskilt VA. Grundvattensituationen finns på karta där områden med risk för dålig vattenkvalitet och risk för saltvatteninträngning finns kartlagda. Vid anslutning till kommunalt VA händer det att man passerar områden som ännu inte är redo att anslutas. Man hoppas på en positiv spridning och att dessa områden ansluter sig med tiden.
Pågående/kommande arbeten	Diskussioner pågår om hur de ska göra med områden i väntan på kommunalt VA, när det ligger långt fram i tiden.
Arbetsätt	PFO – Prioriterade Förändringsområden – är en permanent samarbetsgrupp bestående av tjänstemän som löpande arbetar med planering av förändringsområden. Ärendehantering sker informellt i nätverk mellan förvaltningarna. Politikerna inom majoriteten har gemensamma möten då de diskuterar övergripande frågor och hittar gemensamma lösningar.
Dokumentation	De inventeringar som gjorts sedan 1997 har registrerats i databas. Dessförinnan finns uppgifterna i pappersform.
Regional samverkan	KSL, LST, Miljösamverkan, vattenvårdsförbund
Förslag och goda idéer	-VA-strategi -Fakta om enskilda avlopp -Systematisk inventering -Informationsfilm på DVD -Det finns en politisk vilja att vara öppen för alternativa VA-lösningar och låta fastighetsägare prova på. Kommunen får därefter följa upp om lösningen uppfyller kraven.
Geografiska och organisatoriska förutsättningar	Värmdö är en kommun med mycket skärgård och spridd bebyggelse, vilket gör att många enskilda avlopp sannolikt kommer att förbli enskilda. Kommunen är VA-huvudman.

Bilaga Nynäshamn kommun

Södertälje kommun	
Mål	Kommunens mål ansluter till de regionala miljömålen. Slam från Stockholms läns kommunala avloppsreningsverk ska vara av sådan kvalitet att det kan läggas på åkermark. Senast år 2020 ska alla fastigheter med enskilda avlopp ha längre gående rening än slamavskiljning. Vid slutet av år 2007 ska det finnas en bedömning av i vilken ordning olika geografiska områden bör prioriteras för insatser ifråga om avlopp, lantbruk och dagvatten. Bedömningen baseras på faktaunderlagen till vattenplaner. Utifrån regionala miljömål sätts lokala mål i verksamhetsplaneringen, tillsammans med Telge Nät, för de kommande åren. Nämndernas mål är identiska med förvaltningarnas.
Strategier	Prioriterade områden pekas ut. Detaljplaneprocessen startar med VA-utredning. Prioriteringar har gjorts utifrån störst bebyggelse-tryck samt ekonomiska hänsyn. Man har en nej-strategi för dem som vill bygga om sitt fritidshus inom områden där detaljplanen inte tillåter avlopp. Där kommunen har konkreta, aktuella planer på gemensamma VA-lösningar tillåts ofta temporära lösningar i form av sluten tank.
Pågående/kommande arbeten	ÖP ska revideras vilket kommer att sätta större fokus på vattenfrågor. Miljökontoret har påbörjat arbetet med en kommunal VA-strategi utifrån delavrinningsområden. I strategin ingår att peka ut vilka områden som ska åtgärdas. Lämplig VA-lösning studeras i samband med detaljplanläggningen. Strategin ska även ta upp vilka anläggningar man vill styra mot samt vad man ska göra i väntan på kommunal utbyggnad.
Arbetsätt	Det finns en informell arbetsgrupp med tjänstemän för omvandlingsområden och en arbetsgrupp med löpande möten om byggande på landsbygden. Arbetet pågår i projektgrupper för olika detaljplaneområden.
Dokumentation	Dataregister som täcker avloppsanläggningar fr.o.m. 1998. Dessutom finns ett pappersarkiv med avloppsärenden från 60-talet och framåt. Statistik om enskilda avlopp får kommunen av Telge Återvinning som har ansvar för slamtömning i kommunen.
Regional samverkan	Kommunförbundet i Stockholms län/RTK Miljösamverkan i Stockholms län mm. Det finns även ett visst samarbete med kommunerna på Södertörn. VA-huvudmannen, har kontakter ifråga om omvandlingsområden med andra VA-huvudmän
Förslag och goda idéer	Förenkla de byråkratiska processerna och guida fastighetsägarna i dessa. Förbättrad miljöinformation till de boende. Samordna detaljplanläggning och VA-utbyggnad så att alla VA-frågor kan lösas i detaljplaneskedet. Strukturerad och tydlig information till fastighetsägare. Informationsfilm som visas på infomöten. Grannmedlare som har utsetts för att leda diskussion mellan grannar.

Bilaga Nynäshamn kommun

Nynäshamn kommun	
Mål	I mål och budget för Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen ska alla enskilda avlopp vara inventerade till 2020. Ambitionen är att inventera ett område per sommar.
Strategier	Riktlinjer för avlopp in Nynäshamns kommun⁵, fastställdes 1987 i Miljönämnden och baseras på grundvattenförutsättningar och finns presenterad på karta. Det finns en grundvattenkarta och en saltriskkarta för kommunen från 1999. De geologiska förutsättningarna för vattenförsörjning är styrande för om fastighetsägare får tillstånd eller inte. I nej-områden får befintliga avlopp vara kvar. De väljer att gå ut och inventera först när inga andra stötestenar ser ut att finnas för en ny plan i ett område, så att fastighetsägare inte tvingas kosta på åtgärder när de ett par år senare kommer att få kommunal anslutning. De har varit generösare än Vattentjänst-lagen då de hanterat inlösen av befintliga anläggningar vid anslutning till kommunalt VA. I lokaliseringsärenden används PBL kap 2. I tveksamma fall används omvänd bevisföring PBL 2:3. Fastighetsägaren måste visa att de har vatten innan de kan få lokalisera en ny fastighet och förhandsbesked kan ges
Pågående/kommande arbeten	Kommunen arbetar med en ny ÖP, för fastställelse 2009, där det finns ambitioner om enskilt VA. Lokala miljömål som knyter an till regionala och nationella miljömål. Policydokument för vattenförsörjning, till exempel när avsalt-ningsanläggningar ska godkännas, vilken kvalitet får man och vilka skyldigheterna blir. Behovsutredning med processkartläggning och framtagning av rutiner för hur de ska arbeta inom miljötillsynen på ett modernt sätt.
Arbetsätt	Det finns idag ett samarbete över förvaltningsgränserna i vissa ärenden. Plan och miljö tillhör idag samma förvaltning. De bedriver tillsyn av enskilda avlopp genom 1. inventering, 2. klagomål, 3. bygglov. En tvärpolitisk miljö- och klimatgrupp med fp, s, v och mp ger bred politisk lösning som ska tåla regimskifte. Gruppen arbetar lokalt med klimatfrågor och vad som kan göras för Östersjön.
Dokumentation	REDA – ärendehanteringssystem där nya tillstånd lagts in sedan 1994. Det finns register över inventeringsprojekt. Arkivregister
Regional samverkan	Nynäshamn kommer fr.o.m. 1 april, 2008, att bilda kommunal-förbund med Tyresö och Haninge angående miljötillsyn. Nätverket för omvandlingsområden. Vattendirektivet. Tyresö, Värmdö, Norrtälje, Nynäshamn ska gå in med en gemensam EU-ansökan för vattenförsörjning i skärgårdsmiljö angående grundvattenförbättring.
Förslag och goda idéer	Handläggaren/miljöinspektören som fattar beslut om föreläggande har även haft kontakterna med fastighetsägaren, där de träffats på fastigheten och diskuterat frågan.
Geografiska och organisatoriska förutsättningar	Nynäshamn är en kommun med spridd bebyggelse och en hel del skärgård, vilket gör att många enskilda avlopp sannolikt kommer att förbli enskilda. Kommunen är VA-huvudman och har egen VA-förvaltning. Kommunalförbund för miljötillsyn tillsammans med Tyresö och Haninge.

Länsstyrelserna

Stockholm
Västra Götaland
Skåne

För mer information kontakta miljöavdelning

Länsstyrelsen i Stockholms län

Tfn: 08-785 40 00

Du hittar rapporten på vår webbplats

www.ab.lst.se

ISBN 978-91-7281-309-0